Supli

Lausunto
17.10.2018

Asia:

Lausunto lakivaliokunnalle lapsenhuoltolain uudistamisesta

Suomen Uusperheiden Liitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua uusperheiden ja erityisesti uusperheissä elävien lasten kannalta keskeisen tärkeästä lakihankkeesta. Uusperheiden määrä Suomessa on tilastokeskuksen mukaan yli 9 % lapsiperheistä. Määritelmästä puuttuvat vuoroasuvan lapsen toinen, ei asuinpaikan mukainen koti sekä esimerkiksi yksinhuoltajaksi tilastoissa määrittyvät avoperheet.

Käsillä oleva lain uudistus on erittäin tarpeellinen. Uusperheiden haasteet rakentuvat usein huonosti hoidettujen erojen, huoltoriitojen sekä erossa riitelevien vanhempien lasten pahoinvoinnista. Uudistuksen toteutuminen mietinnössä esitetyllä tavalla toisi merkittäviä parannuksia lapsen oikeuksien, yhteiskunnassa tapahtuneiden arvo- ja asennemuutosten sekä perheiden lisääntyvän monimuotoisuuden huomioimiseen niin perheiden kuin perheitä tukevien ammattilaisten näkökulmasta.

Erityisen merkittävänä Uusperheiden Liitto pitää sitä, että mietinnössä esitetään mahdollisuutta määrätä tapaamisoikeus lapsen erityisen läheiseen henkilöön nähden, laajennettuja mahdollisuuksia sopia huoltajuudesta, tapaamisesta ja tiedonsaantioikeudesta sekä sitä, että sosiaalilautakunnan valtuuksia sopimusten vahvistamiseen laajennetaan. Tällöin perheet voisivat jatkossa riidattomissa tilanteissa sopia monista olennaisista asioista sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella, tarvitsematta kuormittaa käräjäoikeutta turhaan.

Kiitettävää on, että vuoroasuminen tulee lainsäädännön tasolla mahdolliseksi ja että vuoroasumisesta voidaan saada kirjaus väestörekisteriin. Haastavaa on kuitenkin yhä se, ettei lapsella voi olla kahta virallista asuinpaikkaa. Yhteiskunnan tukipalveluiden ja etuuksien puuttuminen (asumistuki, koulukuljetukset jne.) korostavat vähävaraisten vanhempien vaikeutta toimia lapsen edun mukaisesti tilanteissa, joissa vanhemmat lähtökohtaisesti olisivat kyvykkäitä jakamaan yhteisvanhemmuutta.

Lapsenhuoltolain yleiset säädökset (1-5c §)

On ilo huomata, että heti lain ensimmäisissä pykälissä asetetaan lapselle tärkeiden ihmissuhteiden turvaaminen keskiöön. Myös lapsen biologisten ja tosiasiallisten sisarussuhteiden mainitseminen pykälän perusteluissa on perusteltua.

On tärkeää, että 1§ 2 momentissa on maininta lapsen suojelemisesta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lapsen psyykkisen, kognitiivisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta on merkityksellistä, että laissa on kirjattuna myös lapsen suojeleminen puolisoiden väliseltä tai kodissa tapahtuvalta, lapseen suoraan kohdistumattomalta väkivallalta.

Laki ei riittävästi tunnista väkivaltatilanteita, mutta edellyttää silti huoltajilta lähtökohtaisesti yhteistoimintaa. 1§:n tulisi vähintään lisätä maininta, että kaikissa tilanteissa huoltajien yhteistoimintaa ei voida edellyttää, esimerkkinä väkivaltatilanteet. Pykälän perusteluihin tulee lisätä, ettei yhteistoimintaa voida edellyttää, kun perhetilanteeseen liittyy väkivaltaa tai väkivallan uhkaa.

Sekä 1 § 2 momenttiin että 10 §, jossa käsitellään tapaamisoikeuden määräämisen ehtoja, olisi tarpeen lisätä, että lasta on suojeltava myös hänen toiseen vanhempaansa taikka 9c§:ssä tarkoitettuun erityisen läheiseen henkilöön kohdistuvalta väkivallalta. Tutkimusten mukaan lapsi, joka kohtaa vanhempaansa tai läheiseen perheenjäseneen kohdistuvaa väkivaltaa, on vaarassa traumatisoitua, ja tämä vaara on yhtä suuri tai jopa suurempi kuin lapseen suoraan kohdistuvan väkivallan kohdalla.

Etenkin 10 §:n tulisi sisältää nimenomainen kehotus huomioida huollosta ja tapaamisoikeudesta päätettäessä vanhemman väkivalta lasta, toista vanhempaa tai 9c §:ssä tarkoitettua lapselle erityisen läheistä henkilöä kohtaan. Lapsen etu ei voi olla, ettei hänen vanhempaansa kohdistuvaa väkivaltaa huomioida huollosta ja tapaamisista päätettäessä.

Huoltajat ja tapaamisoikeus (6-12 §)

On erinomaista, että vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden sekä lapsen huoltajien keskinäisen sopimisen mahdollisuuksia parannetaan, kuten 7 § sekä 9 § b ja c kohdissa tehdään. Tämä auttaa huomioimaan perheiden erilaiset elämäntilanteet ja vähentää käräjäoikeuksien taakkaa tilanteessa, jossa erilaiset vanhempien ja muiden läheisten ihmisten välisten sopimusten tarve lisääntyy jatkuvasti.

7b §:n perusteluissa todetaan, että kuntalain mukaisella asuinpaikkamerkinnällä on vaikutusta lakisääteisten perheiden tukipalveluiden määräytymiseen. Tuet ja palvelut mahdollistuvat lapsen asuinpaikan mukaisesti. Vaikka kirjauksessa ilmaistaan, että vanhemmille tulisi selostaa tilanne ennen vuoroasumista koskevan sopimuksen vahvistamista, ei selostaminen riitä tukemaan vanhempia tekemään sopimuksia huoltajuuksista, ja saattaa pahimmillaan johtaa siihen, että käytäntöjä lähdetään hakemaan käräjäoikeuksista asti.

Tarvitaan lakiin kirjattu malli huoltajuuden ja eron jälkeisen vanhemmuuden tukemiseen. Tutkittuja ja yhteisvanhemmuutta tukevia malleja ovat esimerkiksi Perhesovittelu tai STM:n pilotoima

vanhemmuussuunnitelma. Lapsen edun mukaista on, että hänen huoltajansa ymmärtävät heidän riitansa olevan lapselle haitaksi ja että parisuhteen päättyminen ei tarkoita vanhemmuuden päättymistä.

Lapsen oikeus tavata muita kuin juridisia vanhempiaan (9c §)

Se, että lapselle voidaan määrätä tapaamisoikeus muuhun kuin juridiseen vanhempaansa nähden on tärkeä uudistus. Uudistus mahdollistaisi eron jälkeisten elämänmuutosten kohdalla turvallisten kiintymyssuhteiden jatkuvuuden, lapselle merkityksellisien ihmisten kanssa.

Juridisten vanhempien kesken tapaamisista sovittaessa on katsottu lapsen edun mukaiseksi, että sopimus voidaan riidattomissa tilanteissa vahvistaa sosiaalilautakunnan päätöksellä. On epäloogista, että lapsen sosiaalisen, tosiasiallisen vanhemman ollessa kyseessä, olisi lapsen edun mukaista viedä asia riidattomana käräjäoikeuteen päätettäväksi. Uusperheiden erotilanteissa sosiaalinen vanhempi on voinut olla turvallisena aikuisena lapsen elämässä koko tämän lapsuuden ajan. Valinta ei tue lain henkeä, yhteisvanhemmuuden ja lapsilähtöisyyden asennetta ja tavoitetta. On myös täysin turhaa kuormittaa oikeusistuimia entisestään sillä, että riidattomissa asioissa pakotetaan erikseen hakemaan maksullista päätöstä tuomioistuimen kautta.

Huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaiseminen (10 §)

Pykälän 3 momenttiin liittyen on nostettu esille lapsen yksilölliset tarpeet ja taipumukset. Erityisesti on painotettu alle kahden vuoden ikäisen lapsen vakauden tarvetta. Pysyvyys on tärkeä huomioida päätöksiä tehdessä.

Yhtä tärkeää on huomioida kiintymyssuhteen muodostumiseen tarvittava riittävän usein tapahtuva ja riittävän pitkän kontaktin mahdollisuus lapsen ja vanhemman välillä. Esimerkiksi kahden viikon välein oleva muutaman tunnin tapaaminen ei ole riittävä turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiselle. Turvallinen kiintymyssuhde tarvitsee rakentuakseen riittävää läsnäoloa ja kohtaamista.

Sosiaalilautakunnilla kuten ei tuomioistuinkäsittelyissäkään ole lähtökohtaisesti tietoa lapsen kehityksen ja kiintymyssuhteen rakentumisesta. Erityisesti pienten, alle kolmevuotiaiden lasten, tosiasiallisten vanhempien eron kohdalla olisi tärkeää, että lähtökohtaisesti jo rakenteellisesti olisi lapsen näkökulmaa tukemassa perhesovittelun tai vanhemmuussuunnitelman kaltainen systemaattinen työkalu.

Supli

Lausunto
17.10.2018

Uhkasakon käytöstä

Mietinnössä ehdotetaan uhkasakon määräämisen mahdollistamista jo ensimmäisessä käsittelyssä, mikäli vanhemman tai huoltajan, jonka luona lapsi asuu, aikaisemman toiminnan perusteella on aihetta epäillä, että hän ei tulisi vapaaehtoisesti noudattamaan tapaamisoikeutta koskevaa päätöstä.

Vanhempien välisissä konfliktitilanteissa sanktiointi on usein omiaan lisäämään tilanteen tulehtuneisuutta ja toimii siten lapsen etua vastaan. Uusperheiden Liitto katsoo, että uhkasakon tulisi olla viimeinen keino ja että sakon määräämistä tulisi aina kun mahdollista edeltää sovittelumenettely.

Lisätietoja antaa

Kirsi Heikinheimo

toiminnanjohtaja, psykoterapeutti

040 689 1518

kirsi.heikinheimo@supli.fi

****

Suomen Uusperheiden Liitto ry on vuonna 1996 perustettu valtakunnallinen lastensuojelu- ja perhejärjestö.

Liitto toimii asiantuntijajärjestönä uusperhekysymyksiin sekä ero-teemoihin liittyen. Liiton toiminta-ajatuksena on uusperheiden hyvinvoinnin turvaaminen ja perheytymis-prosessin tukeminen vertaistoiminnan, neuvonnan ja tiedonvälityksen avulla. Vaikuttamistyö tapahtuu perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisen koulutuksen, verkostomaisen työskentelyn sekä kehittämishankkeiden ja perhetutkimuksen kautta.

Liitto on mukana myös Monimuotoiset perheet -verkostossa, jonka asiantuntemus on järjestöjen oman asiantuntijuuden lisäksi lainsäätäjän käytössä.